

19. Финансы: Учебник / под ред. С. И. Лушина, В. А. Слепова. – М., 2003. – 512 с.
 20. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении / Р. О. Халфина. – М., 1974. – 352 с.
 21. Шумилов В. М. Международное финансовое право: учебник / В. М. Шумилов. – М., 2005. – 432 с.

Нестеренко А.С.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

ФИНАНСОВЫЕ ПРАВООТНОШЕНИЯ КАК ОБЪЕКТ МЕХАНИЗМА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВА

Аннотация

В статье проводится исследование одной из составляющих механизма функционирования финансовой системы государства. Речь идет об объекте механизма функционирования финансовой системы. Таким объектом механизма функционирования финансовой системы являются финансовые правоотношения по формированию, распределению и использованию фондов денежных средств (которые возникают в финансовой сфере государства). А также приводятся основные характерные особенности финансовых отношений как объекта механизма функционирования финансовой системы государства.

Ключевые слова: финансовая система, финансы, финансовые правоотношения, механизм функционирования финансовой системы, система управления.

Nesterenko A.S.

National University «Odessa Law Academy»

FINANCIAL LEGAL MECHANISM AS THE OBJECT OF THE FINANCIAL SYSTEM OF THE STATE

Summary

The article is to study the mechanism of one of the components of the financial system of the state. This is the object of the mechanism of the financial system. This object mechanism functioning financial system is a financial relationship on the formation, distribution and use of funds of funds (consisting in finance state). Also, are the main characteristics of financial relations as an object mechanism functioning financial system.

Keywords: financial system, finance, legal financial mechanism of the financial system, control system.

УДК 341.225

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВАНТАЖ» НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Недоборовська К.В., Савич О.С.

Одеська національна морська академія

Вантаж є одним із ключових елементів у міжнародних перевезеннях. При будь-якій зовнішньоторговельній угоді проданий товар стає вантажем і потрапляє в сферу міжнародного обігу. Але іноді виникають непорозуміння щодо термінології, яка застосовується. Саме тому дуже важливо мати чітке розуміння поняття «вантаж», яке застосовується як в національному законодавстві так і в міжнародному. У статті розглядається зміст терміну «вантаж», його ознаки, які безпосередньо впливають на зміст договору перевезення, та відмежування від схожих понять.

Ключові слова: вантаж, майно, товари, живі тварини, договір купівлі-продажу.

Постановка проблеми. З розвитком ринкових відносин, із зростанням промисловості, товарно-грошових відносин, пов'язана поява цивільного права і ускладнення його норм. Формування сучасної України досить інтенсивно відбувається, породжуючи розвиток нових видів правовідносин, які до цього часу були невідомі, або відомі не в такому об'ємі, адже на законодавчому рівні постійно відбувається удосконалення правових інститутів та окремих норм зокрема. Так, значного розвитку набули відносини з переміщення різноманітних речей з одного місця в інше. З того моменту, коли товар пред'явлено до перевезення, він переходить в по-

вий стан – стає вантажем. При перетворенні товару в категорію вантажу для транспорту втрачає значення ряд його товарних характеристик (споживчих властивостей), але з'являється необхідність вивчення та врахування транспортних характеристик вантажу. Виникає необхідність у визначенні поняття «вантаж» та основних його характеристик шляхом аналізу національних та міжнародно-правових норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження поняття «вантаж» за договором перевезення вантажу, основних характеристик та аспектів вантажу в нормативно-правових актах України зарубіжних країн знайшли відповідне відображен-

ня в наукових працях провідних правників, серед яких Лідовець Р. А., Гречуха В.Н., та інші, але багато аспектів досі залишаються не вивченими, тому потребують детального дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Потребують подальшої розробки та конкретизації вітчизняні нормативно-правові акти, що стосуються вантажу, спираючись на міжнародний досвід.

Мета статті. Головною метою цієї статті є систематизація та подальший аналіз правових норм як національного, так і міжнародного рівня, що безпосередньо регулюють визначення поняття «вантаж», а також виділення основних проблем з наступними варіантами їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Договір перевезення вантажу отримав у законодавстві України широке закріплення. Норми, що регулюють правовідносини, пов'язані з укладенням і виконанням зазначеного договору, містяться як у Цивільному, Господарському кодексах України, так і у спеціальних кодексах, законах та підзаконних актах. Однак, проаналізувавши вітчизняне законодавство, виникає проблема щодо застосовуваної в ньому термінології, адже вона не завжди чітко і вичерпно конкретизує зміст поняття, що визначаються за її допомогою.

Наприклад, незважаючи на те, що законодавець дає формальне визначення поняття вантажу, це не завжди дозволяє чітко відмежувати його від інших, подібних за змістом, термінів, таких як, вантажобагаж чи товаробагаж. У переважній більшості наукових досліджень договору перевезення вантажу приділяється увага загальним питанням правового регулювання таких правовідносин. Питання тлумачення поняття вантажу і пов'язаних з ним понять, на жаль, залишається поза сферою наукових розробок [17].

Як зазначає ч. 1 ст. 306 Господарського Кодексу України: «Перевезенням вантажів у цьому Кодексі визнається господарська діяльність, пов'язана з переміщенням продукції виробничо-технічного призначення та виробів народного споживання залізницями, автомобільними дорогами, водними та повітряними шляхами, а також транспортування продукції трубопроводами» [5, ст. 306]. Так, з даного визначення випливає, що під вантажем слід розуміти саме продукцію виробничо-технічного призначення та вироби народного споживання.

Як і Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України також не містить чіткого визначення поняття «вантаж». Однак відповідно до ч. 1 ст. 909 Цивільного кодексу України за договором перевезення вантажу одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довірений їй другою стороною (відправником) вантаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату [4, ст. 909]. Таким чином, вантаж є об'єктом, на який спрямована діяльність перевізника. А перевізник – це сторона договору перевезення, яка укладає з відправником договір перевезення вантажу. Дії ж перевізника по переміщенню вантажу складають предмет договору перевезення. Істотною умовою договору є умова про предмет, яким є послуги щодо доставки ввірених перевізникові матеріальних цінностей (вантажів) до пункту призначення [16, с. 527].

Закон України «Про транспорт», який безпосередньо визначає вимоги до транспортних засобів, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу та іншого майна (стаття 10), а також регулює порядок охорони вантажів і об'єктів транспорту (стат-

тя 14) мав би містити визначення «вантаж», але, на жаль, воно у ньому також відсутнє [7, ст. 10, 14].

Однак у наступних нормативно-правових актах міститься визначення поняття вантажу.

Згідно з Правилами перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні, вантаж – це всі предмети з моменту прийняття для перевезень до здачі одержувачу вантажу [10].

Закон України «Про прикордонний контроль» у ч. 2 ст. 1 містить визначення поняття «вантаж», а саме: «вантаж – майно, крім багажу, а також бортових припасів (для повітряних, морських та річкових суден), що перевозиться транспортними засобами». А «багаж», відповідно до вказаного Закону, це речі пасажирів, членів екіпажу, що перевозяться транспортним засобом згідно з угодою з перевізником [9, ст. 1].

Інструкція щодо проведення радіаційного контролю транспортних засобів і вантажів у пунктах пропуску через державний кордон та на митній території України (далі – Інструкція), яка призначена для державних інспекторів з охорони навколишнього природного середовища, які виконують роботи з обстеження транспортних засобів і вантажів, що підлягають екологічному контролю, у пунктах пропуску через державний кордон та на митній території України, також надає визначення «вантаж». Відповідно до п. 2 Інструкції, «вантажі – будь-які товари та інші предмети, що переміщуються через митний кордон України під митним контролем, крім транспортних засобів, що їх перевозять» [11, п. 2]. Дія Інструкції поширюється на всі транспортні засоби і вантажі, які переміщуються через митний кордон України, у тому числі морським та річковим транспортом. Хоча законодавець надав визначення поняттю «вантаж» у вказаних вище нормативно-правових актах, на нашу думку, дані визначення є досить стислими та спрощеними.

Закон України «Про залізничний транспорт» містить одразу три взаємопов'язаних визначення, що стосуються вантажу. Відповідно до ст. 1 даного Закону, вантаж – матеріальні цінності, які перевозяться залізничним транспортом у спеціально призначеному для цього вантажному рухомому складі; багаж – речі та інші матеріальні цінності, що відправляються пасажиром за окрему плату за наявності проїзних документів у багажному вагоні, який прямує в тому ж напрямку, що і пасажир; вантажобагаж – вантаж, що перевозиться в пасажирських і поштово-багажних поїздах [8, ст. 1]. У п. 24 ст. 1 Повітряного кодексу України під вантажем розуміється будь-яке майно, що перевозиться на борту повітряного судна, крім пошти, бортових припасів і багажу, що перевозяться згідно з багажною квитанцією [6, ст. 1]. З наведених визначень випливає, що спільним для цих визначень є наступне:

- Вантаж – це будь-які матеріальні цінності, які передані відправником для перевезення певним видом транспорту, крім пошти, бортових припасів та багажу;

- Не є вантажем спорядження, яке необхідне для функціонування транспортного засобу.

Так як з українським законодавством не все є зрозумілим, необхідно дослідити визначення поняття «вантаж» на міжнародному рівні.

Відповідно до розділу 1 додатку Конвенції про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р, яка є ратифікованою Україною, вантаж – це будь-які товари і будь-якого роду предмети, що перевозяться на судні, за винятком пошти, судових припасів, судових запасних частин і спорядження, особистих речей команди і багажу, що слідує з пасажиром [2].

Згідно з п. 24. ст. 1 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про договори повністю або частково морського міжнародного перевезення вантажів 2008 року (Роттердамські правила), які не ратифіковані Україною, «вантаж» означає майно, товари чи предмети будь-якого роду, які перевізник зобов'язується перевезти відповідно до договору перевезення, і включає упаковку і будь-яке обладнання та контейнер, які не надаються перевізником від його імені [14, ст. 1]. Порівнюючи нормативно-правове визначення вантажу у наведених вище двох конвенціях, необхідно зазначити, що останнє є більш змістовним та охоплює ширший перелік, що може бути вантажем і на відміну від першого містить посилення на перевізника, який має обов'язок здійснити перевезення вказаного вантажу.

На відміну від попередніх Конвенцій, Конвенція Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів 1978 року (Гамбурзькі правила), які не ратифіковані Україною, визначає, що вантаж включає живих тварин; в тих випадках, коли товари об'єднані в контейнері, на палеті або подібному пристосуванні для транспортування або коли вони упаковані, «вантаж» включає таке пристосування для транспортування або упаковку, якщо вони надані вантажовідправником [12].

Але на відміну від Конвенції Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів 1978 року, Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил про коносамент 1924 року, відома як Гаазькі правила, (ратифіковані Україною) у статті 1 зазначає, що «вантаж» включають предмети, товари, вантажі та вироби будь-якого роду, за винятком живих тварин і вантажу, який оголошений за договором перевезення як такий, що перевозиться на палубі і дійсно перевозиться таким чином [1, ст. 1]. Так ми бачимо, що дана Конвенція виключає живих тварин із поняття вантажу, а також наголошує, що палубний вантаж також не є вантажем як такий.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про міжнародні змішані перевезення вантажів 1980 року (не ратифікована Україною), містить визначення вантажу, яке частково за своїм змістом схоже на визначення, зазначене у Гамбурзьких правилах. Так п. 7 ст. 1 даної Конвенції визначає, що «вантаж» включає будь-який контейнер, піддон або подібне пристосування для транспортування або упаковку, якщо вони надані вантажовідправником [13, ст.1].

Відносно новою у сфері перевезення вантажів є Будапештська конвенція про договір перевезення вантажів внутрішніми водними шляхами 2001 року [3]. Дана Конвенція є ратифікованою Україною і 1 січня 2015 року набрала чинності для нашої держави. Пункт 7 ст. 1 Конвенції зазначає, що термін «вантаж» не охоплює суден, що буксируються чи штовхаються, і не включає багажу й транспортних засобів пасажирів; коли товари об'єднані в контейнері, на піддоні або на подібному пристосуванні для транспортування або коли вони впаковані, термін «вантаж» включає таке пристосування для транспортування або впакування, якщо вони надані вантажовідправником [3, ст. 1].

Необхідно зазначити, що друга частина визначення фактично повторює визначення вантажу у раніше згаданих Конвенціях. Але перша частина є новелою і раніше не зазначалася у подібних нормативно-правових актах.

В квітні 2002 року Комісією Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі в особі її робочої групи III був розроблений «Попе-

редній проект документа про морське перевезення вантажів». При розробці даного проекту були зібрані і узагальнені думки з проблем міжнародного морського перевезення вантажів урядів провідних морських держав, ряду авторитетних міжнародних організацій, що представляють комерційні сектори, які займаються морськими перевезеннями вантажів, а також таких організацій, як Міжнародний морський комітет, Міжнародна торгова палата (МТП), Міжнародний союз морського страхування (МСМС), Міжнародна федерація транспортно-експедиційного страхування (МФТЕС), Міжнародна палата судноплавства (МПС) і Міжнародна асоціація портів і гаваней. Відповідно до пункту 1.11 статті 1 «Попереднього проекту документа про морське перевезення вантажів», «вантаж» означає майно, предмети та вироби будь-якого роду, які перевізник або виконуюча сторона отримує для перевезення, і включає упаковку або будь-яке обладнання і контейнер, які не надаються перевізником або виконавчою стороною або від їхнього імені [15, с. 186-187].

Висновки і пропозиції. Таким чином, на основі вищезазначеного, є необхідним зробити чітке розмежування понять «вантаж», «багаж» і «вантажобагаж» в частині застосування до них ставки ПДВ з послуг по міжнародних перевезеннях. Так, ми пропонуємо два варіанти вирішення даного питання з правової точки зору:

1) Внесення змін до Податкового кодексу України, шляхом включення у зазначену статтю термін «вантажобагаж»;

2) Виключення поняття «вантажобагаж» із Закону України «Про залізничний транспорт» та розглянути доцільність існування даного поняття окремо як тотожний еквівалент поняття «вантаж».

Ми вважаємо, що поняття вантажу, які надаються в Законі України «Про прикордонний контроль» та в Інструкції, є досить спрощеними та стислими і мають бути розширені та розтлумачені законодавцем. Хоча Закон України «Про транспорт» також не містить нормативне визначення вантажу, як приклад, таке визначення може міститися у Цивільному та/або Господарському кодексах України, які безпосередньо регулюють процес перевезення вантажу.

Проаналізувавши міжнародні нормативно-правові акти, що регулюють міжнародне перевезення вантажів, можна зробити певні висновки. До них належать такі.

По-перше, – це відсутність єдиного визначення терміну «вантаж».

По-друге, якщо надати узагальнене визначення поняттю «вантаж» на підставі існуючих на міжнародному рівні норм, що діють у сфері морських перевезень, то воно може бути наступним: «Вантаж» включає товари, предмети, вироби, майно, живі тварини, що перевозяться на судні за договором перевезення, а також будь-яке обладнання чи пристосування для транспортування (упаковку, контейнер, піддон, палет або подібне пристосування), якщо вони надані вантажовідправником.

По-третє, якщо упаковка, контейнер чи інше обладнання, призначене для збереження та транспортування вантажу надається перевізником, то воно не може вважатися вантажем.

У правовому регулюванні міжнародних морських перевезень вантажів існує ряд прогалин та протиріч, які потребують подальшого вирішення. Саме тому існує така кількість міжнародно-правових норм, що регулюють міжнародне морське перевезення вантажів, але все одно залишається ряд основних проблем недосконалості їх норм та інститутів.

Список літератури:

1. Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил про коносамент 1924 року: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України / Міжнародні документи / Режим доступу до док.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_221, вільний. – Мова укр.
2. Конвенція про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 року: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України / Міжнародні документи / Режим доступу до док.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_064, вільний. – Мова укр.
3. Будапештська конвенція про договір перевезення вантажів внутрішніми водними шляхами 2001 року: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України / Міжнародні документи / Режим доступу до док.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_998, вільний. – Мова укр.
4. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
5. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.
6. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 р. № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 48–49. – Ст. 536.
7. Про транспорт: Закон України від 10 листопада 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 51. – Ст. 446.
8. Про залізничний транспорт: Закон України від 4 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 40. – Ст. 183.
9. Про прикордонний контроль: Закон України від 5 листопада 2009 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 6. – Ст. 46.
10. Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні: Наказ Міністерства транспорту України від 14 жовтня 1997 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 8. – Ст. 283.
11. Про затвердження Інструкції щодо проведення радіаційного контролю транспортних засобів і вантажів у пунктах пропуску через державний кордон та на митній території України: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 15 травня 2000 р. № 27 // Офіційний вісник України. – 2000 р. – № 411/4632.
12. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів 1978 року: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України / Міжнародні документи / Режим доступу до док.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_391, вільний – Мова рос.
13. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про міжнародні змішані перевезення вантажів 1980 року: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України / Міжнародні документи / Режим доступу до док.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_189, вільний – Мова рос.
14. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори повністю або частково морського міжнародного перевезення вантажів 2008 року: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України / Міжнародні документи / Режим доступу до док.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_k30, вільний – Мова рос.
15. Гречуха В. Н. Правовые основы международных перевозок и грузов ч. 1 / В. Н. Гречуха – М.: МГИУ, 2007. – 559 с.
16. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. У 2 т. – 2-е вид., перероб. і доп. / [Н. С. Кузнецова, В. В. Луць, В. М. Коссаєк]; за ред. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – Т. II. – 1088 с.
17. Поняття вантажу за договором перевезення вантажу / Р. А. Лідовець // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2011. – № 2 (4): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n2/11lradv.pdf>

Недоборовская К.В., Савич О.С.
Одесская национальная морская академия

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ «ГРУЗ» НА НАЦИОНАЛЬНОМ И МЕЖДУНАРОДНОМ УРОВНЕ

Аннотация

Груз является одним из ключевых элементов в международных перевозках. При любой внешнеэкономической сделке проданный товар становится грузом и попадает в сферу международного обращения. Но иногда возникают недоразумения относительно применяемой терминологии. Именно поэтому очень важно иметь четкое понимание понятия «груз», которое применяется как в национальном законодательстве так и в международном. В статье рассматривается содержание термина «груз», его признаки, которые непосредственно влияют на содержание договора перевозки, и отграничения от подобных понятий.

Ключевые слова: груз, имущество, товары, живые животные, договор купли-продажи.

Nedoborovska K.V., Savych O.S.
Odessa National Maritime Academy

NORMATIVE AND LEGAL DEFINITION OF CARGO AT THE NATIONAL AND INTERNATIONAL LEVEL

Summary

Cargo is one of the key elements in the international transportations. At any foreign trade transaction the sold goods become a cargo and get in the international circulation. But sometimes there are misunderstandings in relation to the applied terminology. For this reason it is very important to have a clear understanding of the definition of «cargo», which is used as in a national legislation so in international. The article deals with the content of the term «cargo», it features that directly affect the content of contract of carriage and separation from similar concepts.

Keywords: cargo, property, goods, live animals, contract of sale.